

DOI : 10.33274/2079-4835-2022-25-2-60-70

УДК [811.112.2'06:81'367.633]::(81'373+81'367)(045)

Рибалка Н. В.,
асистент

Донецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
м. Кривий Ріг, Україна,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-3804-6875

**ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНІ ТА СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ
ПРИЙМЕННИКІВ І ПРИЙМЕННИКОВИХ ГРУП У СУЧАСНІЙ
НІМЕЦЬКІЙ МОВІ**

UDC [811.112.2'06:81'367.633]::(81'373+81'367)(045)

Rybalka N. V.,
Assistant Professor

Mykhailo Tuhon-Baranovskyi Donetsk National University
of Economics and Trade , Kryvyi Rih, Ukraine,
e-mail: rybalka_n@donnuet.edu.ua,
ORCID: 0000-0003-3804-6875

**LEXICO-SEMANTIC AND SYNTACTIC FEATURES
OF PREPOSITIONS AND PREPOSITIONAL GROUPS
IN THE MODERN GERMAN LANGUAGE**

***Мета** — ознайомитися із загальною характеристикою німецьких прийменників та прийменникових груп; розглянути структурні особливості німецьких прийменників та їх позиції в межах прийменникової групи; проаналізувати особливості управління та синтаксичні функції німецьких прийменників і прийменникових груп та їх позиції у реченні; розглянути прийменники та прийменникові групи як стійкі поєднання або компоненти стійких поєднань; виявити основні джерела труднощів для тих, хто вивчає німецьку мову.*

***Методи.** Основні наукові результати отримані з використанням комплексу загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, а саме: аналізу, узагальнення та систематизації наукової та навчально-методичної літератури з педагогіки, мовознавства, методики навчання іноземних мов; теоретичного узагальнення, аналізу та синтезу, а також порівняльного, описового та аналітичного.*

***Результати.** У сучасній німецькій мові існує досить велика кількість прийменників, які суттєво відрізняються один від одного структурними особливостями, керуванням, кількістю значень та стилістичними характеристиками. Німецькі прийменникові групи можуть мати різну внутрішню структуру, виконувати різні синтаксичні функції в реченні і займати в ньому різні позиції. Багато прийменникових груп являють собою стійкі поєднання або є компонентами більших стійких поєднань.*

Спираючись на те, що німецькі прийменники та прийменникові групи мають досить багато лексико-семантичних та синтаксичних особливостей, ми дійшли висновку, що саме це суттєво ускладнює їх вивчення та правильне вживання, оскільки схожі прийменники в різних мовах можуть істотно відрізнятися один від одного як своїм керуванням, так і спектром значень.

Знання та правильне вживання похідних прийменників, типових для писемного мовлення, важливе як для розуміння, так і для написання відповідних текстів на мові, що вивчається. Тому можна сміливо сказати, що впевнене володіння стійкими поєднаннями різних типів, які доцільно заучувати як цілісні лексико-семантичні одиниці, істотно полегшує як процес розуміння іноземного мовлення, так і процес самостійного використання іноземної мови у різних ситуаціях.

У зв'язку з цим є доцільним вивчення німецьких прийменників та прийменникових форм більш детально, і за цього необхідно включати їх у відповідні практичні посібники та робочі програми.

Ключові слова: німецькі прийменники; прийменникові групи; прийменникове управління; дієслівне та іменне управління; стійкі поєднання; члени речення; лексико-семантичні особливості; синтаксичні особливості; вивчення німецької мови.

Постановка проблеми. Сучасна німецька мова відрізняється досить великою різноманітністю прийменників, яка певною мірою компенсує порівняно невелику кількість відмінків (називний (Nominativ), родовий (Genitiv), давальний (Dativ), знахідний (Akkusativ)). Прийменники відносяться до розряду службових слів, які зазвичай специфічні в кожній окремій мові і рідко поповнюються за рахунок запозичень. Однак кількість прийменників може збільшуватися за рахунок вторинних утворень на базі лексичних одиниць, що є в даній мові. Ця частина мови служить для зв'язку окремих слів та словосполучень у реченні та позначення різних семантичних відносин між об'єктами та процесами. Прийменники в німецькій мові можуть суттєво відрізнятися один від одного внутрішньою структурою, позицією в рамках прийменникової групи, управлінням, а також стилістичними особливостями. Для багатьох німецьких прийменників характерна багатозначність. Синтаксичні функції німецьких прийменникових груп та їх позиції у реченні також відрізняються різноманітністю. Серед прийменникових груп у німецькій мові часто зустрічаються стійкі поєднання (колокації). Крім того, прийменникові групи можуть бути складовими компонентами більших стійких поєднань. У зв'язку з вищезазначеними лексико-семантичними та синтаксичними особливостями, які будуть надалі проілюстровані на конкретних прикладах, німецькі прийменники та прийменникові групи є істотним джерелом труднощів для тих, хто вивчає німецьку мову не тільки на початковому, а й на просунутому рівні. У цій статті робиться спроба багатостороннього аналізу цього явища з урахуванням його деяких маловідомих або рідко згадуваних аспектів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретико-методологічну базу нашого дослідження складають роботи таких сучасних германістів, як L. J. Brinton, G. Diewald, C. Meola, S. Hoffmann, N. Himmelmann, R. Huddleston, W. Humboldt, R. Keller, G. Pullum та інші. Але багато питань ще потребують розв'язання.

Мета — ознайомитися із загальною характеристикою німецьких прийменників та прийменникових груп; розглянути структурні особливості німецьких прийменників та їх позиції у межах прийменникової групи; проаналізувати особливості управління та синтаксичні функції німецьких прийменників і прийменникових груп та їх позиції у реченні; виявити основні джерела труднощів для тих, хто вивчає німецьку мову.

Виклад основного матеріалу дослідження. З точки зору внутрішньої структури, у німецькій мові можна диференціювати між непохідними (або первинними) та похідними (або вторинними) прийменниками [6, с. 402]. До непохідних прийменників відносяться *an* (на, в, біля, за, до, по), *auf* (на, в, по, з), *aus* (із, з), *durch* (через, завдяки, за допомогою), *für* (за, для, на, по), *gegen* (проти, під, біля, близько), *in* (в, на, за), *mit* (з, з (разом), на, по, за допомогою), *neben* (біля), *ohne* (без), *über* (над, через, більше, по), *vor* (перед, до, тому, від), *während* (протягом, під час), *wegen* (із-за, заради, відносно, щодо кого/чого; про, за кого; з приводу кого/чого), *zu* (на, до, за, для) та деякі інші прийменники, які на сучасному етапі розвитку мови не виявляють спорідненості з іншими лексичними одиницями. До похідних прийменників відносяться прийменники *angesichts* (з огляду на, зважаючи на що; через що, у зв'язку з чим), *anhand* (з приводу, на підставі, на, за допомогою), *an-*

lässlich (з приводу, у зв'язку, через), *anstelle* (замість чого), *aufgrund* (через, у зв'язку з), *bezüglich* (відносно, стосовно, щодо кого/чого; з приводу кого/чого), *einschließlich* (включно), *entsprechend* (згідно), *gemäß* (згідно), *hinsichtlich* (відповідно, стосовно чого; відносно кого/чого), *innerhalb* (всередині, протягом), *laut* (згідно), *mittels* (за допомогою чого, через що; шляхом чого), *seitens* (з боку, від), *trotz* (незважаючи на), *ungeachtet* (незважаючи на кого/що), *zufolge* (згідно), *zuliebe* (заради) тощо, які виникли в результаті певних словотворчих процесів.

У той час як непохідні прийменники зазвичай вживаються із знахідним та/або давальним і лише в окремих випадках з родовим відмінком (*während*, *wegen*) і однаково часто зустрічаються як в усній, так і в письмовій мові, похідні прийменники вживаються переважно з родовим і в рідкісних випадках з давальним відмінком (*entsprechend*, *gemäß*, *laut*, *zufolge*) і використовуються в основному тільки в письмовій мові, наприклад, у текстах ЗМІ або в діловій документації [2]. До похідних прийменників відносяться також деякі стійкі поєднання, що мають роздільне написання і складаються із прийменника та іменника, за яким часто слідує ще один прийменник, наприклад: *in Anbetracht* (через), *mit Ausnahme* (за винятком), *im Falle* (у разі), *mit Hilfe* (за допомогою), *im Laufe* (протягом), *zum Zwecke* (з метою), *im Anschluss an* (одразу ж після), *in Bezug auf* (щодо), *im Hinblick auf* (через), *im Unterschied zu* (на відміну), *im Vergleich zu* (проти) [9, с. 243]. На те, що в подібних випадках йдеться про складні прийменники, а не про самостійні прийменникові групи, вказують: часта відсутність артикля при іменнику, наприклад, *mit Hilfe*, *in Bezug auf*; застаріла форма давального відмінка, наприклад, *im Laufe*, *im Falle*; можливість синонімічної заміни всього поєднання простим похідним прийменником, наприклад, *mit Hilfe* — *anhand*, *mittels*, а також неможливість додати в дане поєднання прикметник, наприклад, *mit guter Hilfe dieser Beispiele* (з доброю допомогою цих прикладів).

Однак із структурними відмінностями безпосередньо пов'язані не лише вищезазнані стилістичні відмінності та відмінності в управлінні, а й деякі інші відмінності семантичного та синтаксичного характеру. Більшість непохідних прийменників відрізняється багатозначністю, тоді як похідні прийменники мають у більшості випадків лише одне значення. Прийменникові групи, що містять похідні прийменники, можуть мати у реченні лише функцію обставини або функцію означення при іменнику, яке не обумовлене іменним управлінням. Прийменникові групи, що містять непохідні прийменники, також часто виконують у реченні такі функції. Як похідні, так і непохідні прийменники завжди зберігають при цьому своє лексичне значення. Однак прийменникові групи, що містять непохідні прийменники, можуть також виступати як додаток при дієслові або прикметнику і як означення при іменнику, які обумовлені дієслівним або іменним управлінням. Непохідні прийменники втрачають при цьому практично повністю своє початкове лексичне значення [1]. Так, наприклад, прийменники *auf* (на) та *an* (на, у), що мають у поєднаннях *klettern auf den Baum* (лізти на дерево) та *liegen am Strand* (лежати на пляжі) просторове значення, у поєднаннях *warten auf den Freund* (чекати друга) та *reich an Bodenschätzen* (багатий на корисні копалини) такого значення більше не мають.

Позиція прийменників у межах прийменникової групи також може бути різною. Більшість непохідних і похідних прийменників у німецькій мові виправдовують свою назву та вживаються перед залежним від них словом — іменником, займенником і в деяких випадках прислівником, наприклад, *durch den Wald* (через ліс), *laut den Zeugnisaussagen* (згідно зі свідченнями свідків), *im Vergleich zum letzten Jahr* (порівняно з минулим роком), *mit dir* (з тобою), *nach rechts* (направо), *bis heute* (до сьогодні). У поодиноких випадках залежним словом також може бути прикметник:

Mein Freund hält den neuen Film von Quentin Tarantino für spannend. (Мій друг вважає новий фільм Квентіна Тарантіно **цікавим**).

У деяких випадках можливі також поєднання з двох прийменників, наприклад поєднання *bis zu* (до) або поєднання деяких похідних прийменників з прийменником *von* (від, с), що втрачає в подібних поєднаннях своє лексичне значення, при неможливості формального позначення родового відмінка:

Wir müssen zuerst bis zur Kreuzung fahren und dann nach rechts abbiegen. (Ми повинні спочатку доїхати до перехрестя і потім повернути праворуч).

Die Reservierung muss innerhalb von drei Tagen bestätigt werden. (Бронь має бути підтверджена протягом трьох днів).

Але деякі німецькі прийменники можуть стояти в реченні і після залежного слова, наприклад, *entlang* (вздовж), *gegenüber* (навпаки, по відношенню до), *zufolge* (згідно), *zuliebe* (заради):

Mir gegenüber war er immer sehr freundlich. (По відношенню до мене він завжди був дуже дружелюбний).

Den Zeugenaussagen zufolge war der Verdächtige mehrmals am Tatort. (Згідно зі свідченнями свідків, підозрюваний багаторазово був на місці злочину).

Markus ist nur seiner Frau zuliebe nach Berlin umgezogen. (Маркус переїхав до Берліна тільки заради своєї дружини).

У німецькій мові існують також кілька прийменників, що обрамляють залежне слово з обох сторін, наприклад, *von... an* (починаючи з), *von... aus* (з), *an... vorbei* (мимо), *um... herum* (навколо), *um ... willen* (заради):

Er hat mich vom Hotel aus angerufen. (Він зателефонував мені з готелю).

Um seiner Frau willen hat er mit dem Rauchen aufgehört. (Заради своєї дружини він кинув палити).

Цікавою особливістю німецької мови є наявність лексичних одиниць, що виникли на основі злиття деяких непохідних прийменників з іншими частинами мови та здатні виконувати в реченні синтаксичні функції, властиві самостійним прийменниковим групам. У поєднаннях такого типу прийменники також перебувають у постпозиції. У першому випадку йдеться про утворення типу *meinetwegen* (через мене), *deinetwegen* (через тебе), *seinetwegen* (через нього) і т.д., що є альтернативними варіантами до поєднань прийменника *wegen* з особовими займенниками в давальному відмінку *wegen mir* (через мене), *wegen dir* (через тебе), *wegen ihm* (через нього) і т.д.

У другому випадку йдеться про утворення типу *dafür* (для цього, за це), *darüber* (про це над цим), *davor* (перед цим), *wofür* (для чого, за що), *worüber* (про що, над чим), *wovor* (перед чим), які виникли в результаті злиття непохідних прийменників із вказівним або запитальним займенником і в німецькомовній термінології називаються *Pronominaladverbien* (займенникові прислівники). Такі прислівники мають у реченні зазвичай такі самі синтаксичні функції, як і самостійні прийменникові групи, тобто вони можуть бути обставинами, додатками при дієсловах та прикметниках, а також означеннями при іменниках. Вони виконують анафоричну функцію або використовуються для побудови прямих та непрямих питань:

Anna hat Geldprobleme, aber sie will mit niemandem darüber reden. (У Анни фінансові проблеми, але вона ні з ким не хоче про це говорити).

Worüber hast du mit ihm gesprochen? (Про що ти з ним говорив?)

Прийменники в німецькій мові вживаються в більшості випадків із іменниками або займенниками, які в рамках прийменникової групи є залежними словами і повинні мати відповідну відмінкову форму, продиктовану прийменниковим управлінням, наприклад, *für meinen Kater* (для мого кота) — знахідний відмінок, *mit meinem Kater*

(з моїм котом) — дальний відмінок, *wegen meines Katers* (через мого кота) — родовий відмінок. У деяких випадках залежним словом може бути прикметник або прислівник, які не мають відмінкових форм. Синонімічні прийменники керують зазвичай одним і тим же відмінком. Так, наприклад, прийменники *wegen/aufgrund* (через) вживаються з родовим відмінком, а прийменники *gemäß/zufolge* (згідно) — з давальним. Більшість німецьких прийменників використовуються з якимось одним певним відмінком. Однак деякі прийменники можуть використовуватися з двома різними відмінками, вибір конкретного відмінка може залежати при цьому від різних обставин. Як уже було сказано вище, непохідні прийменники рідко вживаються з родовим відмінком, наприклад, *wegen des schlechten Wetters* (через погану погоду), *während des Urlaubs* (під час відпустки). Похідні прийменники управляють, навпаки, переважно родовим відмінком і є відмінною особливістю писемного мовлення, наприклад, *anlässlich des Jubiläums* (з приводу ювілею), *aufgrund des schlechten Wetters* (через погану погоду), *seitens der Regierung* (з боку влади), *trotz des starken Regens* (попри сильний дощ), *mit Ausnahme der Rentner* (за винятком пенсіонерів), *im Falle der Krankheit* (у разі хвороби). Однак в усній і навіть письмовій мові в сучасній німецькій мові все частіше трапляються випадки вживання таких прийменників із давальним відмінком, який також може бути приєднаний за допомогою прийменника *von*, наприклад *wegen dem schlechten Wetter* (через погану погоду), *trotz dem starken Regen* (незважаючи на сильний дощ), *mit Ausnahme von Rentnern* (за винятком пенсіонерів) [7, с. 148; 9, с. 119; 10, с. 15].

Добре відомі групи прийменників, які керують лише знахідним або лише давальним відмінком, йдеться при цьому переважно про непохідні прийменники. Найбільш частими прийменниками, що вживаються тільки із знахідним відмінком, є прийменники *durch* (через, завдяки), *für* (для, за), *gegen* (проти), *ohne* (без), *um* (навколо), *entlang* (вздовж). Прийменник *bis* (до), який також відноситься до цієї групи, зазвичай зустрічається в поєднаннях типу *bis zwei Uhr* (до другої години), *bis Freitag* (до п'ятниці), в яких знахідний відмінок формально не позначається. Тільки з давальним відмінком використовуються *aus* (з), *außer* (крім), *bei* (у, при), *gegenüber* (навпаки, по відношенню до), *gemäß* (згідно), *mit* (з), *nach* (після), *seit* (з), *von* (з, від), *zu* (до) та деякі інші прийменники.

У німецькій мові існує також досить велика група прийменників, які можна використовувати як із знахідним, так і з давальним відмінком. Йдеться про прийменники *auf* (на), *an* (на, у), *in* (в), *neben* (біля), *vor* (перед), *hinter* (за), *unter* (під), *über* (над), *zwischen* (між), які в німецькомовній термінології називаються *Wechselpräpositionen* (прийменники зі змінним управлінням). Однак подвійне керування може мати місце тільки при вживанні даних прийменників у їхньому локальному значенні. Для позначення місця знаходження будь-якого об'єкта використовується давальний відмінок, у той час як для позначення напрямку руху використовується знахідний відмінок, наприклад:

Der Fernseher steht auf der Kommode (давальний відмінок). (Телевізор стоїть **на комоді**).

Ich möchte den Fernseher auf die Kommode stellen (знахідний відмінок). (Я хочу поставити телевізор **на комод**).

У той час як практично всі похідні прийменники в німецькій мові мають лише одне значення, більшість непохідних прийменників відрізняється багатозначністю. Прийменники, які використовуються лише з одним певним відмінком, мають у всіх своїх значеннях одне й те саме управління. Тому їх багатозначність не є такою великою граматичною проблемою, як у випадку багатозначних прийменників, що

мають подвійне керування. Так, прийменники *an*, *in*, *neben*, *vor* вживаються у своєму нелокальному значенні тільки з давальним відмінком, наприклад: *am Mittwoch* (у середу), *in zwei Tagen* (через два дні), *vor drei Monaten* (три місяці тому), *vor enormer Begeisterung* (від величезного захоплення), *neben dem Job* (поряд з роботою).

Основними синтаксичними функціями прийменникових груп у німецькій мові є функція обставини, функція додатку при дієслові або прикметнику у складі складеного іменного присудка, а також функція означення при іменнику [6, с. 298]. Як уже було сказано вище, функцію обставини (місця, часу, причини тощо) у реченні можуть виконувати прийменникові групи з непохідними та похідними прийменниками. І ті, й інші прийменники зберігають при цьому своє лексичне значення:

Der Unternehmer will auf diesem Gelände eine große Fabrik bauen. (Підприємець хоче побудувати **на цій земельній ділянці** велику фабрику).

Anlässlich der Eröffnung von zwei neuen Filialen wurde eine große Betriebsfeier für alle Mitarbeiter veranstaltet. (**З приводу відкриття двох нових відділень** було організовано велику корпоративну вечірку для всіх співробітників).

Прийменникові групи, що містять непохідні прийменники, можуть, крім того, виступати як додаток при дієсловах і прикметниках, які є частиною складеного іменного присудка. У таких випадках вибір відповідного прийменника продиктований дієслівним або іменним управлінням, а самі прийменники втрачають при цьому зазвичай практично повністю своє конкретне лексичне значення:

Markus wollte auf diese Frage nicht antworten. (Маркус не захотів відповісти **на це запитання**).

Markus ist auf seinen Sohn sehr stolz. (Маркус дуже пишається **своїм сином**).

Прийменники, які в принципі можуть використовуватися тільки з одним певним відмінком, вживаються з цим відмінком і в поєднаннях даного типу, наприклад, *sich interessieren für die deutsche Sprache* (цікавитися німецькою мовою) — знахідний відмінок, *kämpfen um den Frieden* (боротися за мир) — знахідний відмінок, *suchen nach den Vermissten* (шукати зниклих безвісти) — давальний відмінок, *mit der Arbeit zufrieden sein* (бути задоволеним роботою) — давальний відмінок.

Прийменники, що мають подвійне керування, вживаються в поєднаннях даного типу також тільки з одним певним відмінком. Деякі з цих прийменників вживаються переважно тільки із знахідним відмінком, наприклад, *warten auf den Freund* (чекати на друга), *stolz auf den Sohn* (гордий сином) або *sich ärgern über den Chef* (злитися на шефа), а деякі — переважно з давальним відмінком, наприклад, *sich fürchten vor großen Hunden* (боятися великих собак), *warnen vor dem Unwetter* (попереджати про негоду). Але деякі прийменники зустрічаються в подібних поєднаннях як із знахідним, так і з давальним відмінком. Вибір того чи іншого відмінка залежить при цьому від конкретного дієслова або прикметника, наприклад, *denken an die Familie* (думати про сім'ю), *sich gewöhnen an das Wetter* (звикати до погоди) — знахідний відмінок, *zweifeln an der Ehrlichkeit* (сумніватися в чесності), *reich an Bodenschätzen* (багатий на корисні копалини) — давальний відмінок [9, S. 235]. Оскільки у вищезгаданих поєднаннях та у багатьох інших випадках вибір конкретного відмінка залежить безпосередньо від дієслова або прикметника, і їх заміна є неприпустимою, подібні поєднання можна розглядати як цілісні лексико-граматичні одиниці, що складаються з трьох взаємопов'язаних компонентів — дієслово/прикметник, прийменник і відмінок.

Прийменникові групи в німецькому реченні також досить часто виступають у функції означення при іменнику. Йдеться при цьому як про прийменникові групи з непохідними прийменниками, так і про прийменникові групи з похідними

прийменниками. У німецькомовній термінології вони називаються Präpositionalattribut:

Alle Gebäude auf diesem Gelände gehören einem spanischen Unternehmer. (Усі будівлі на цій земельній ділянці належать одному іспанському підприємцю).

Die Betriebsfeier anlässlich der Eröffnung von zwei neuen Filialen findet am Freitag um 18 Uhr in der Konzerthalle statt. (Корпоративна вечірка з приводу відкриття двох нових відділень відбудеться у п'ятницю о 18 годині у концертному залі).

Іменники, утворені від дієслів або прикметників, зазвичай переймають їх управління і часто вживаються з тими самими прийменниками (і відмінками), наприклад: *antworten auf* (відповідати на) — *die Antwort auf* (відповідь на), *kämpfen um* (боротися за) — *der Kampf um* (боротьба за), *teilnehmen an* (брати участь у) — *die Teilnahme an* (участь у), *warnen vor* (попереджати про) — *die Warnung vor* (попередження про), *fragen nach* (питати про) — *die Frage nach* (питання про), *bereit zu* (готовий) — *die Bereitschaft zu* (готовність до). Непохідні іменники також можуть мати певне керування, наприклад, *die Angst vor* (страх перед), *die Alternative zu* (альтернатива до). Прийменникові групи з прийменником *von*, які в сучасній німецькій мові все частіше замінюють родовий відмінок, також часто є означеннями:

Seine Antwort auf diese Frage hat alle sehr überrascht. (Його відповідь на це питання всіх дуже здивувала).

Der Kampf um die Wählerstimmen wird von Tag zu Tag immer schärfer. (Боротьба за голоси виборців стає з кожним днем все гострішим).

Die Kriminalromane von diesem Autor finde ich ziemlich interessant. (Детективні романи цього автора я вважаю досить цікавими).

Як прийменникові групи, що мають функцію обставини, так і прийменникові групи, що мають функцію додатку, будучи самостійними членами речення, можуть займати в ньому різні позиції. Приміром, різні види обставин є поруч із підметом типовим заповненням початкової позиції у розповідному реченні, тобто. позиції безпосередньо перед особистою формою дієслова (див. приклади вище)::

Auf diesem Gelände will der Unternehmer eine große Fabrik bauen. (На цій земельній ділянці підприємець хоче збудувати великий завод).

Durch die anhaltende Dürre wurde die Ernte fast völlig vernichtet. (Внаслідок тривалої посухи врожай був практично повністю знищений).

Прийменникові групи, які є додатками при дієсловах або прикметниках у складі складеного іменного присудка, також можливі в початковій позиції, хоча і менш типові, ніж обставини (див. приклади вище):

Auf diese Frage wollte Markus nicht antworten. / На це запитання Маркус не схотів відповісти.

Auf seinen Sohn ist Markus sehr stolz. / Своїм сином Маркус дуже пишається.

За певних лексико-семантичних, синтаксичних і прагматичних умов у початковій позиції можуть перебувати і прийменникові групи, які виконують функцію означення при іменнику і не є самостійними членами речення. При цьому відбувається відрив означення від означуваного слова. Йдеться при цьому переважно про атрибутивні прийменникові групи, зумовлені іменним управлінням. Між відповідним іменником і дієсловом, що утворює присудок, повинна мати місце певна лексико-семантична взаємодія [4]:

Um die Wählerstimmen ist ein erbitterter Kampf zwischen den Parteien entbrannt. (За голоси виборців між партіями розгорілася запекла боротьба).

Auf diese Frage habe ich von ihm noch keine Antwort bekommen. (На це питання я ще не отримав від нього відповіді).

Von diesem Autor habe ich schon viele Kriminalromane gelesen. (Цього автора я вже прочитав багато детективних романів).

Переклад останнього прикладу українською мовою не є коректним із синтаксичної точки зору, але він найбільш наочно відтворює порядок слів оригіналу речення німецькою мовою.

У будь-якому випадку розміщення прийменникових груп із вищевказаними синтаксичними функціями в початковій позиції має бути комунікативно виправдане. Така комунікативна виправданість зазвичай має місце тоді, коли розміщена в початковій позиції прийменникова група забезпечує зчеплення даного речення із попереднім контекстом або несе в собі особливе смислове навантаження і вимагає у зв'язку з цим особливого виділення або контрастування.

Як прийменники, так і прийменникові групи в німецькій мові можуть бути стійкими поєднаннями або є складовими компонентами більш стійких поєднань ідіоматичного та неідіоматичного характеру. Як уже було сказано вище, деякі німецькі прийменники самі являють собою стійкі поєднання, наприклад, *von ... an* (починаючи з), *um ... willen* (заради), *in Betracht* (з огляду на), *mit Hilfe* (за допомогою), *in Bezug auf* (щодо), *im Vergleich zu* (у порівнянні з). У випадку дієслівного або іменного керування також йдеться про стійкі поєднання дієслів, прикметників або існуючих з певними прийменниками, які часто є специфічними для німецької мови і не можуть бути замінені іншими.

Самостійні прийменникові групи також часто є стійкими поєднаннями [3]. При цьому можна диференціювати між прийменниковими групами, які не є ідіомами, і прийменниковими групами, які є ідіомами. До першого типу відносяться *im Norden* (на півночі), *zum Beispiel* (наприклад), *nach Hause* (додому), *meiner Meinung nach* (на мою думку), *unter diesen Umständen* (за цих обставин), *von Zeit zu Zeit* (час від часу), *auf jeden Fall* (у будь-якому випадку) і т.д. До другого типу належать *um die Ecke* (недалеко, дослівно — за рогом), *rund um die Uhr* (цілодобово, дослівно — навколо годинника), *unter vier Augen* (наодинці, дослівно — серед чотирьох очей), *in null Komma nichts* (дуже швидко, дослівно — за нуль кома нічого) і багато інших. На цілісність подібних поєднань вказує неможливість їх модифікації, а у випадку ідіом — ще й відсутність прямої відповідності між загальним значенням всього поєднання та сумою значень його окремих компонентів.

Крім того, прийменникові групи можуть бути складовими компонентами більш стійких поєднань, серед яких також зустрічаються поєднання неідіоматичного та ідіоматичного характеру. До першого типу належать стійкі поєднання типу *in Verhandlungen treten* (вступити в переговори), *in Wut geraten* (розлютитися), *zur Verzweiflung bringen* (довести до відчаю), *zur Einigung kommen* (прийти до згоди) тощо, які складаються із прийменникової групи і так званого функціонального дієслова, що втрачає в даному поєднанні своє конкретне лексичне значення. У німецькомовній термінології вони називаються Funktionsverbgefüge (поєднання із функціональними дієсловами). Прийменникова група складається, у свою чергу, з певного прийменника — переважно *in* (в) або *zu* (до) — та іменника, що є лексичним центром всього поєднання і зазвичай утвореного від дієслова або прикметника, які в більшості випадків здатні повністю замінити це поєднання. Поєднання цього типу використовуються переважно у письмовій мові.

До другого типу стійких поєднань, складовим компонентом яких можуть бути самостійні прийменникові групи, відносяться ідіоми типу *jemanden durch den Kakao ziehen* (висміювати когось, дослівно — протягнути когось через какао), *sich etwas hinter die Ohren schreiben* (запам'ятати щось в якості уроку, дослівно — записати

собі щось за вухами), загальне значення яких не відповідає сумі значень їх окремих компонентів. Ідіоми такого типу зазвичай специфічні для кожної окремої мови, але іноді зустрічаються і схожі утворення, наприклад, *sich etwas in den Kopf setzen* (вбити собі що-небудь в голову).

Висновки. Як видно з вищесказаного, німецькі прийменники та прийменникові групи мають досить багато лексико-семантичних та синтаксичних особливостей, які суттєво ускладнюють їх вивчення та правильне вживання. Досить важко дається тим, хто вивчає вживання німецьких прийменників з певним відмінком, оскільки схожі прийменники в різних мовах можуть істотно відрізнятися один від одного як своїм управлінням, так і спектром значень, наприклад, *z dieser країni* (родовий відмінок) — *aus diesem Land* (давальний відмінок), *suknia z шовку* — *das Kleid aus Seide*, але *ніхто з нас* — *niemand von uns*. Локальні прийменники, які можуть керувати як давальним, так і знахідним відмінком, також є досить складним граматичним явищем, оскільки в рідній мові подібна диференціація або взагалі відсутня, або має місце далеко не у всіх випадках, наприклад : *neben dem Kühlschrank stehen* (дав. відмінок) / *neben den Kühlschrank stellen* (знах. відмінок) — *поряд з холодильником стояти / поставити*.

Стійкі поєднання дієслів, прикметників та іменників з певними прийменниками також є істотним джерелом труднощів, оскільки дієслівне та іменне управління в німецькій мові може сильно відрізнятися від рідної мови тих, хто вивчає. В результаті інтерференції в таких випадках часто використовуються прийменники, типові для відповідних поєднань у рідній мові, наприклад: *gratulieren mit dem Geburtstag* замість *gratulieren zum Geburtstag* (поздоровляти з днем народження), *teilnehmen in der Konferenz* замість *teilnehmen an der Konferenz* (брати участь у конференції), *schuld sein im Unfall* замість *schuld sein am Unfall* (бути винним у нещасному випадку), *der Abschied mit den Freunden* замість *der Abschied von den Freunden* (прощання з друзями). У прийменникових групах, що мають функцію обставини, також часто використовуються прийменники, типові для відповідних поєднань у рідній мові, наприклад: *auf dem Norden* замість *im Norden* (на півночі), *im Dienstag* замість *am Dienstag* (у вівторок), *neben achtzig Tausend* замість *ungefähr achtzig Tausend* (близько вісімдесяти тисяч). Позиція прийменників у межах прийменникової групи також може викликати певні труднощі, особливо у тих випадках, коли циркумфлексні прийменники, наприклад, *von... aus* (з), або післялоги, наприклад, *zuliebe* (заради), відсутні в рідній мові. З тієї ж причини вживання прислівників типу *worüber* (про що) або *darüber* (про це) також часто супроводжується помилками, наприклад: *Über was hast du mit ihm gesprochen?* (Про що ти з ним говорив?). Вживання прийменникових груп, які є обставинами або додатками у початковій позиції також нерідко супроводжується порушенням правильного порядку слів у результаті зміщення особистої форми дієслова на третю позицію, наприклад: *[Nach der Schule] [Anna] [geht] mit ihren Freundinnen in Kino* замість *[Nach der Schule] [geht] [Anna] mit ihren Freundinnen ins Kino* (Після школи Ганна йде зі своїми подругами у кіно).

Знання та правильне вживання похідних прийменників, типових для писемного мовлення, наприклад, *anstelle* (замість), *hinsichtlich* (відносно), *im Vergleich zu* (у порівнянні з), важливе як для розуміння, так і для написання відповідних текстів на мові, що вивчається. Німецькі письмові тексти також неможливо уявити без стійких поєднань типу *in Verhandlungen treten* (вступити у переговори), *zur Einigung kommen* (прийти до згоди). Однак необхідно чітко розуміти, що в мовленні вживання подібних лексичних одиниць є не цілком доречним. У цілому нині, впевнене володіння стійкими поєднаннями різних типів, які доцільно заучувати як цілісні лексико-семантичні одиниці, істотно полегшує як процес розуміння іноземного мовлення, так і процес са-

мостійного використання іноземної мови у різних ситуаціях. Як було зазначено вище, серед прийменникових груп у німецькій мові коллокації зустрічаються досить часто. У зв'язку з цим є доцільним вивчення німецьких прийменників та прийменникових форм більш детально, і за для цього необхідно включати їх у відповідні практичні посібники та робочі програми [5, с. 77].

Список літератури

1. Бондаренко Е. В., Ширлина Е. Н. Семантика немецких предлогов. *Международный научно-исследовательский журнал*. 2017. № 4 (58). Ч. 2. С. 18–20.
2. Грибкова Е. И., Коваленко А. Н. Тенденции в использовании предлогов в современном немецком языке. *Язык и мир изучаемого языка*. 2016. № 7. С. 13–16.
3. Ширлина Е. Н. Утрата и сохранение грамматических признаков предлога в составе устойчивых предложно-именных сочетаний (на материале немецкого языка). *Современные тенденции развития науки и технологий*. 2017. № 3. Ч. 5. С. 136–138.
4. Briskina E. Topikalisierung von attributiven Präpositionalphrasen im Deutschen: eine korpusgestützte Analyse von Gebrauchstendenzen in der modernen Standardsprache [Електронний ресурс]: Dissertation. Berlin: Humboldt-Universität zu Berlin, 2011. 239 S. URL: <http://edoc.hu-berlin.de/dissertationen/briskina-elena-2010-02-12/PDF/briskina.pdf>.
5. Dinsel S. Präpositionen. Ismaning: Hueber, 2006. 120 S.
6. Helbig G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Leipzig: Langenscheidt, 1996. 736 S.
7. Heringer H. J. Grammatik und Stil. Praktische Grammatik des Deutschen. Berlin: Cornelsen, 1995. 384 S.
8. Humboldt, W. Über das Entstehen der grammatischen Formen, und ihren Einfluss auf die Ideenentwicklung. Über die Sprache. Reden von der Akademie. Tübingen, Basel, 1994. S. 52–81.
9. Rug W., Tomaszewski A. Grammatik mit Sinn und Verstand. Übungsgrammatik Mittel- und Oberstufe. Stuttgart: Klett, 2006. 256 S.
10. Sick B. Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod. Ein Wegweiser durch den Irrgarten der deutschen Sprache. Köln: Kiepenheuer & Witsch, 2005. 230 S.

References

1. Bondarenko, E. V., Shirlina, E. N. (2017). *Semantika nemetskih predlogov* [Semantics of German prepositions]. *International research journal*, no. 4 (58), P. 2, pp. 18–20.
2. Gribkova, E. I., Kovalenko, A. N. (2016). *Tendentsii v ispolzovanii predlogov v sovremenom nemetskom yazyike* [Trends in the use of prepositions in modern German]. *Language and the world of the language being studied*, no. 7, pp. 13–16.
3. Shirlina, E. N. (2017). *Utrata i sohranenie grammaticheskikh priznakov predloga v sostave ustoychivyyih predlozhno-imennyih sochetaniy (na materiale nemetskogo yazyika)* [Loss and preservation of the grammatical features of the preposition in the composition of prepositional-nominal collocations (on the examples of the German language)]. *Modern trends in the development of science and technology*, no. 3, P. 5, pp. 136–138.
4. Briskina, E. (2011). Topikalisierung von attributiven Präpositionalphrasen im Deutschen: eine korpusgestützte Analyse von Gebrauchstendenzen in der modernen Standardsprache: Dissertation. Berlin, Humboldt-Universität zu Berlin, 239 S. Available at: <http://edoc.hu-berlin.de/dissertationen/briskina-elena-2010-02-12/PDF/briskina.pdf>.
5. Dinsel, S. (2006). Präpositionen. Ismaning, Hueber, 120 S.
6. Helbig, G., Buscha, J. (1996). Deutsche Grammatik. Ein Handbuch für den Ausländerunterricht. Leipzig, Langenscheidt, 736 S.

7. Heringer, H. J. (1995). Grammatik und Stil. Praktische Grammatik des Deutschen. Berlin, Cornelsen, 384 S.
8. Humboldt, W. (1994). Über das Entstehen der grammatischen Formen, und ihren Einfluss auf die Ideenentwicklung. Über die Sprache. Reden von der Akademie. Tübingen, Basel, S. 52–81.
9. Rug, W., Tomaszewski, A. (2006). Grammatik mit Sinn und Verstand. Übungsgrammatik Mittel- und Oberstufe. Stuttgart, Klett, 256 S.
10. Sick, B. (2005). Der Dativ ist dem Genitiv sein Tod. Ein Wegweiser durch den Irrgarten der deutschen Sprache. Köln, Kiepenheuer&Witsch, 230 S.

Дата надходження рукопису 28.11.2022

Objective. *The objective of the article is to familiarize yourself with the general characteristics of German prepositions and prepositional groups; consider the structural features of German prepositions and their positions within the prepositional group; analyze the governing features and syntactic functions of German prepositions and prepositional groups and their positions in the sentence; identify the main sources of difficulty for German learners.*

Methods. *The main scientific results are obtained applying a complex of general scientific and special research methods, namely: analysis, generalization and systematization of scientific and educational and methodological literature on pedagogy, linguistics, methods of teaching foreign languages; theoretical generalization, analysis and synthesis, as well as comparative, descriptive and analytical methods.*

Results. *In the modern German language, there is a fairly large number of prepositions, which differ significantly from each other in structural features, government, number of meanings and stylistic characteristics. German prepositional groups can have a different internal structure, perform different syntactic functions in a sentence and occupy different positions in it. Many prepositional groups are collocations or components of larger collocations.*

Based on the fact that German prepositions and prepositional groups have quite a lot of lexical-semantic and syntactic features, we came to the conclusion that this significantly complicates their study and correct use, since similar prepositions in different languages can differ from each other in terms of their government, as well as the spectrum of meanings.

Knowledge and correct use of derived prepositions typical for written speech is important both for understanding and for writing relevant texts in the language being studied. Therefore, we can say that the confident mastering connotations of various types, which are expedient to memorize as integral lexical-semantic units, significantly facilitates both the process of understanding foreign speech and the process of independent use of a foreign language in various situations.

Thereby it is advisable to study German prepositions and prepositional forms in more detail, and for this it is necessary to include them in relevant practical manuals and working programs.

Key words: *German prepositions, prepositional groups, prepositional government, verbal and nominal government, collocations, parts of sentence, lexical-semantic features, syntactic features, German studying.*